

**CRKVENA  
ORGANIZACIJA I  
VJERSKI ŽIVOT**

*Kao što košuta žudi za izvor-vodom,  
tako duša moja čezne, Bože, za tobom.*

*Žedna mi je duša Boga, Boga živoga:  
o, kada ću doći i lice Božje gledati?*

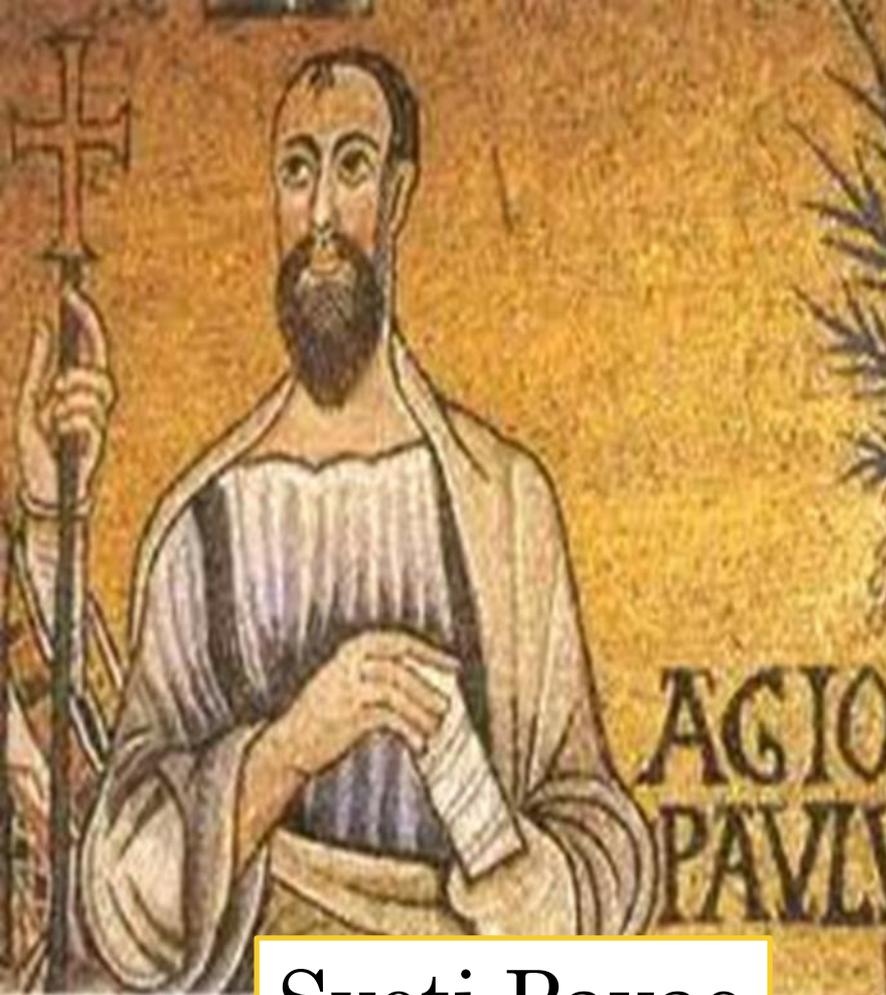
*Suze su kruh moj danju i noću,  
dok me svednevice pitaju:  
Gdje ti je Bog tvoj?*

*Duša moja gine kada se spomenem  
kako koračah u mnoštvu  
predvodeć' ih k Domu Božjem  
uz radosno klicanje i hvalopojke  
u povorci svečanoj.*

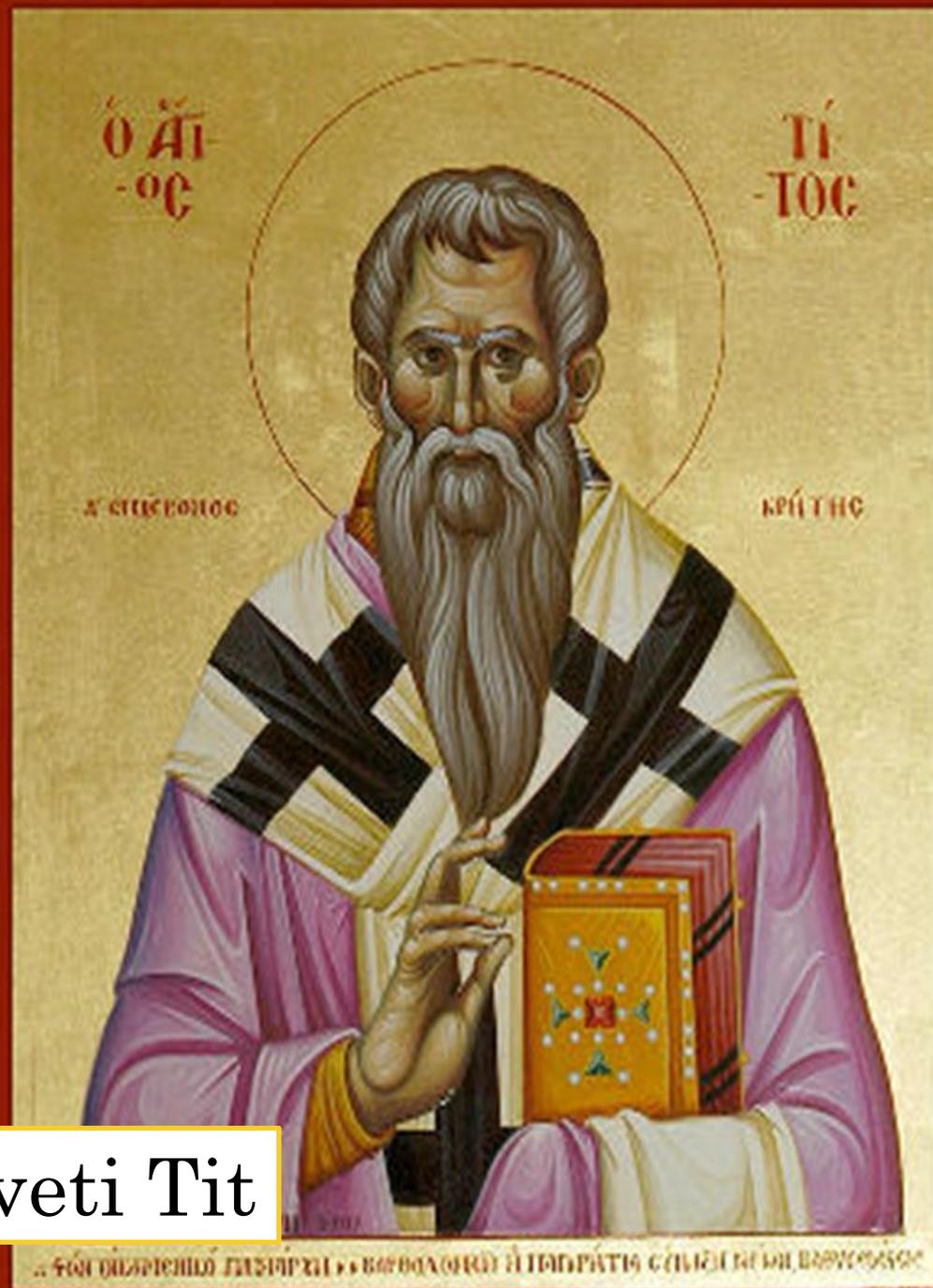
*Što si mi, dušo, klonula  
i što jecaš u meni?*

*U Boga se uzdaj,  
jer opet ću ga slaviti,  
spasenje svoje, Boga svog!*

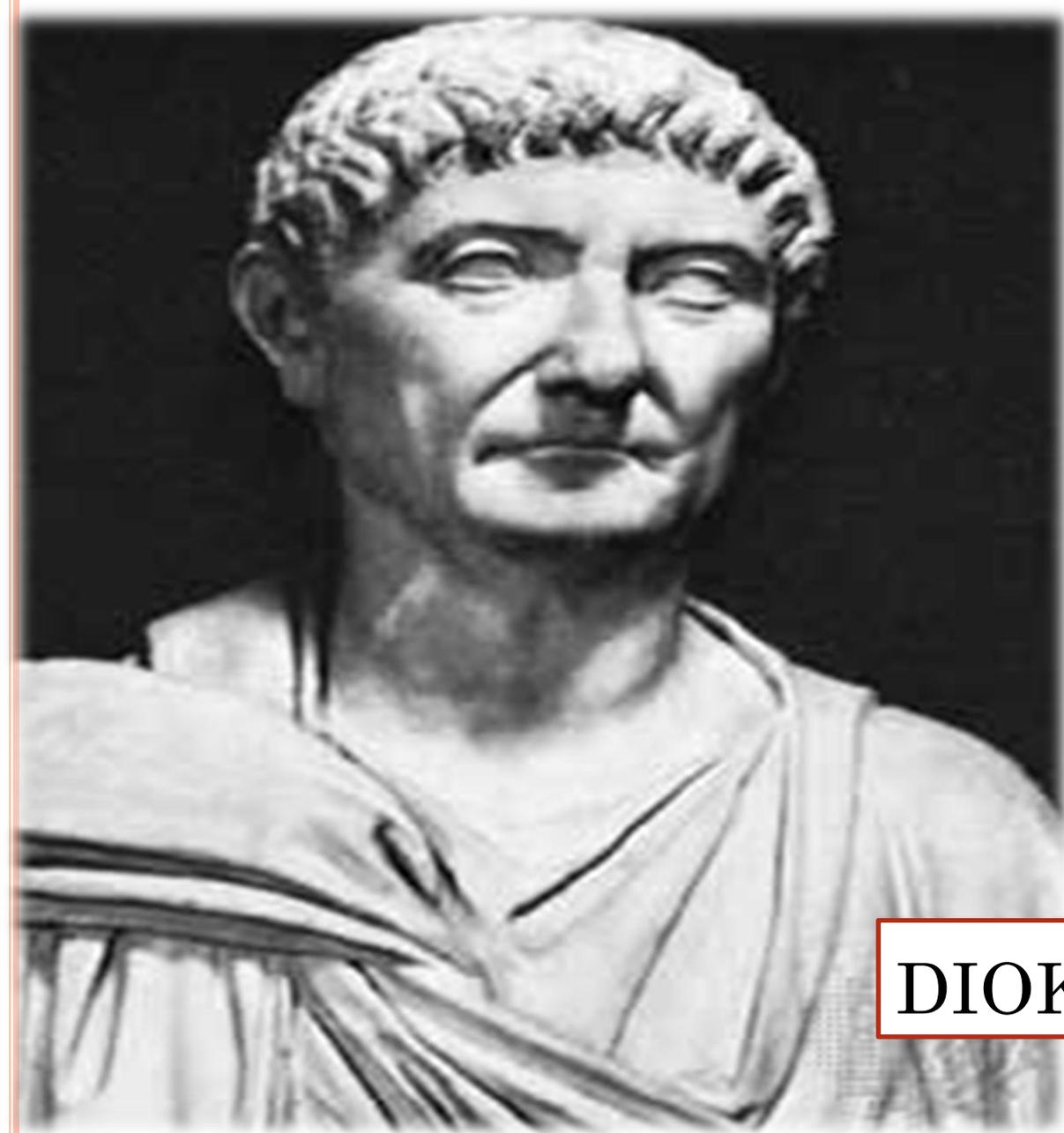




Sveti Pavao



Sveti Tit



DIOKLECIJAN





Na velikom mozaiku se lijevo od Bogorodice nalaze Sveti Pavao, Sveti Ivan Evanđelista, **Sveti Venancije** i papa Teodor.



**biskup Dujam**



**sislački biskup Kvirin**



**SVETA ANASTAZIJA**



**ĐAKON DEMETRIJE**



Sveti Mavro Porečki



# CRKVA IZLAZI IZ KATAKOMBI

- 313. Milanskim ediktom car Konstantin proglašava kršćanstvo slobodnim religijom



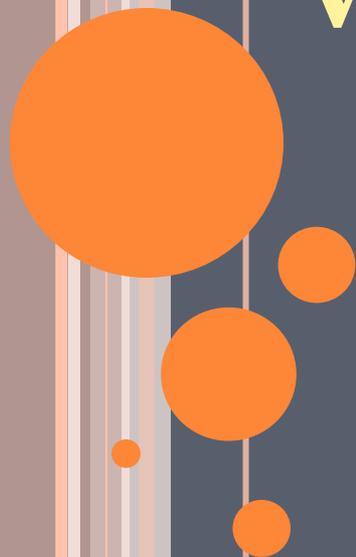
- 380. car Teodozije proglašava kršćanstvo službenom religijom Rimskog carstva



- Crkva počinje neometano djelovati
- Grade se crkve, organizira se vjerski život oko glavnih središta Rimskih provincija

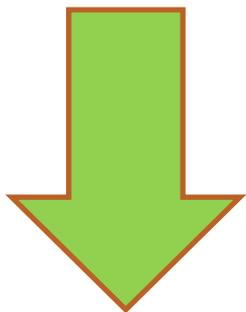


# CRKVENA ORGANIZACIJA I VJERSKI ŽIVOT



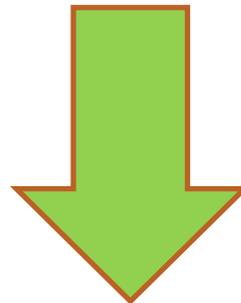
- Na hrvatski prostorima, vjerski život odvija se oko dvaju središta; SALONA i SIRMIJ

**PANONIJE**



**SIRMIJ**

**DALMACIJA**



**SALONA**





# SALONA - SOLIN

- Kad je Ilirik uređen kao rimska pokrajina, Salona postaje pravi kulturni, trgovački, politički, a neko vrijeme i vojni centar.
- **U kasnijim vjekovima postaje crkveno središte.**





ITALIA

PANNONIA PRIMA

PANNONIA VALERIA

GOTHI

Aquileia

PANNONIA SAVIA

Siscia

Mursa

PANNONIA SECUNDA

Sirmium

Viminacium

DALMATIA

MOESIA SUPERIOR

Salona

Drinus

Naissus

DARDANI

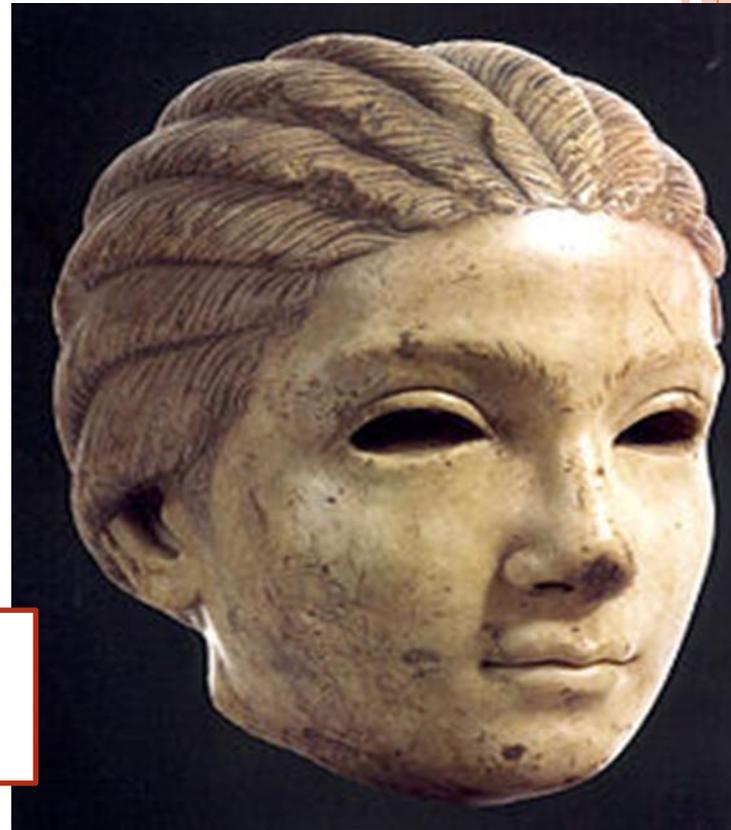
Doclea

PRAEVALITANA

D

- U prvim stoljećima poslije Krista doseljavaju se mnogi vjesnici evanđelja, koji u drugoj polovici 3. stoljeća organiziraju u Saloni i kršćansku zajednicu.
- **Salona u vrijeme Dioklecijana ima brojne mučenike.**
- Prisetimo se, koji su to mučenici?

**Djevojka iz Salone, mramorni portret s početka 3. st.**



# Ostaci crkve





○ Gradski crkveni centar Salone





○ **Gradski crkveni centar: model**



- Razvoj kršćanske zajednice u Saloni može se pratiti od sredine 3. st., a povezuje se uz djelovanje prvog salonitanskog biskupa Venancija, koji je došao iz Rima sa zadaćom širenja vjere u provinciji Dalmaciji.
- **Venancijevo vjerovjesništvo prekinuto je njegovom mučeničkom smrću u posljednjim godinama vladavine cara Valerijana.**



2 3  
SV. VANANCIJ

4 5 6 7 8  
SV. JERONIM

9 10 11 12  
SV. DVJAM



- Nakon donošenja Milanskog edikta 313. godine kojim se dopušta slobodno ispovjedanje vjere nastupa slavno razdoblje salonitanske povijesti.
- **U Saloni se razvija snažna kršćanska zajednica, a u 5. st. salonitanski biskup postaje metropolitom Dalmacije.**
- Grade se brojne crkvene građevine koje su u potpunosti promijenile njen urbanistički izgled.





AMFITEATAR

- U prostoriji zapadno od krstionice nalazio se višebojni podni mozaik s prikazom jelena kako piju vodu. Ovaj mozaični prikaz 42. psalma koji simbolizira krštenje do danas se nije sačuvao.



- To je i doba postepenih provala barbarskih naroda, od kojih neki, kao na primjer Istočni Goti svršetkom V. stoljeća, dolaze i do ovih strana.



- **Dok pod njihovim udarom pada samo Zapadno rimsko carstvo, Salona, nalazeći se relativno daleko od glavnih putova njihova prodora, živi još 130 godina, te u jednom času postaje utočište nekima od posljednjih zapadnorimskih careva.**



Grad je porušen  
od Avara i  
Slavena oko 614.  
godine.

**Preživjelo  
stanovništvo,  
koje je uspjelo  
pobjeći, sklonilo  
se na obližnje  
otoke i u  
Dioklecijanovu  
palaču.**



**Tu je počeo život novog grada,  
današnjeg Splita.**



# EUFRAZIJANA, POREČKA KATEDRALA

- Jedna od rijetkih sačuvanih crkvenih građevina je Eufrazijeva bazilika u Poreču.
- **Nazvana je po biskupu Eufraziju koji je sredinom VI. st. temeljito preuredio katedralni sklop i veliku baziliku opremio mozaicima.**
- Prije Eufrazijeve pregradnje postojale su barem dvije faze ranokršćanskih građevina na istome mjestu.

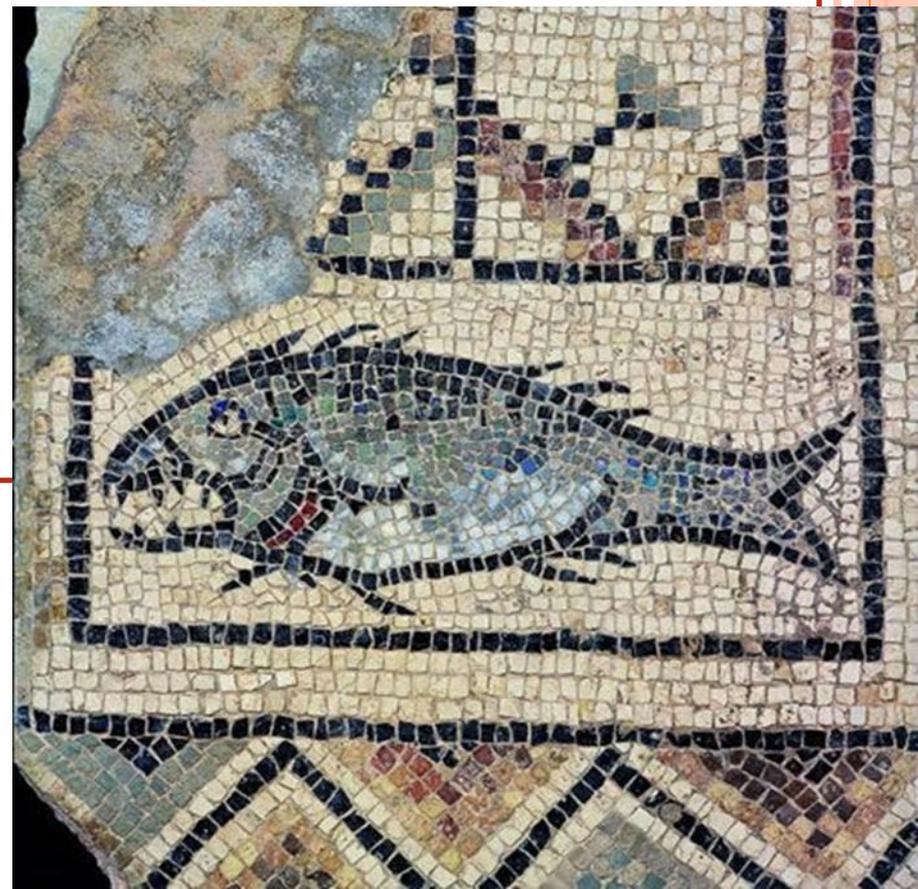
- U prvoj fazi podignuta je u IV. st. javna crkva, ostatci koje se nalaze sjeverno od Eufrazijeve bazilike.
- **To je bilo zdanje s trima nejednakim četverokutnim dvoranama, u kojima su sačuvani ostatci podnoga mozaika.**







- Ta je prva crkva sagrađena na ostacima starih rimski građevina.
- Neki tumače da je u vremenu progona služila kao kućna crkva koja je sadržavala podni mozaik sa prikazom ribe kao tajnim znakom kršćana.





- Sredinom V. st. prva je crkva preuređena i povećana: tu fazu katedralnoga sklopa stručnjaci nazivaju Predeufrazijanom.
- U temeljitom preuređenju za biskupa Eufrazija velika je bazilika dobila novo svetište s apsidama, kolonadu i dekoraciju, izgrađena je memorijalna kapela, novi atrij i biskupska palača, a manja bazilika i krstionica ostale su unutar novoga sklopa.
- Bazilika je opremljena mramornim stupovima s raskošnim kapitelima i namještajem od prokoneškoga mramora.







# SPLITSKI EVANĐELISTAR

- *Evangeliarium Spalatense*: najstariji kodeks u Hrvatskoj pisan latinskim jezikom
- čuva se u Riznici splitske katedrale
- sastoji se od 309 pergamentnih folija složenih u kvaternione
- stručnjaci do sada nisu odredili autora

# SPLITSKI EVANĢELISTAR



de mittere eam  
haec autem in eo  
cogitante  
Ecce angelus dñi  
in somnis appa  
rante i dicens  
Joseph fili dauid  
noli timere  
accipere maria  
coniugetur a  
quod enim in ea  
natum est de  
spū scto est  
parietur autem pili  
et uocabitur nomen  
eius ihs  
Ipse enim saluam  
faciet populum  
suum a peccati  
eorum  
haec autem signa

factum est ut  
adimpleretur  
quod dictum est  
ad nro per prophe  
tam dicens  
Ecce uirgo concipiet  
habebit et pa  
riet filium et  
uocabunt nomen  
eius emmanuel  
quod est interpre  
tatum nobis amōs  
Exurgens autem  
ioseph a somno  
fecit sicut prae  
cepit ei angelus dñi  
Et accepit coniugē  
suam et non  
cognouit eam  
donec peperit filium  
suum primogenitum

- Nastanak i podrijetlo evanđelistara još nisu razjašnjeni. Prati ga legenda da ga je napisao sv. Dujam.
- V. Novak drži da je proizvod dalmatinskih skriptorija vezan uz obnovu salonitanske crkve u Splitu, a D. Kniewald da je importiran iz Ravene i nastao u VII. ili VIII. st.
- Neka novija mišljenja zalažu se za nastanak evanđelistara u Saloni u VI. st.





- Iznesena je dosta uvjerljiva pretpostavka da je Evandelistar nastao u doba prije pada Salone, a to znači negdje u drugoj polovici VI. st. i da je nastao u tom gradu koji je posjedovao vrstan skriptorij.
- **Pri napuštanju Salone splitski je kler, zajedno s najvećim svetinja - kostima Dujma i drugih salonitanskih mučenika, prenio i Evandelistar u splitsku katedralu.**



- To je kodeks s više od 600 stranica pisanih ponajviše latinskim jezikom, dok je samo vrlo mali dio pisan na grčkom.
- **Tekstovi su se čitali u svakodnevnoj, nedjeljnoj i prazničkoj liturgiji.**
- Splitski Evanđelistar sadrži tekstove svih evanđelista.

*In Nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.*

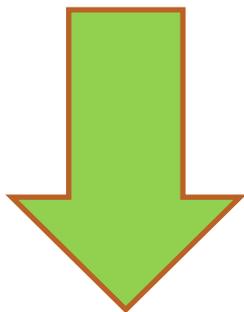
- Riječ je o knjizi pisanoj na koži izvanredno čitko i uredno s ponegdje još vidljivim linijama za odvajanje redaka i omogućivanje ravnog pisanja.
- **Na praznim mjestima unutar teksta postoje zapisane crkvene uspomene na ređenja biskupa koji su prisezali na vjernost splitskom metropolitu.**
- To ukazuje da je splitski Evandelistar bio sveta knjiga koja nije imala samo upotrebnu, nego i sakralnu vjernost.



# ZAPIŠIMO!

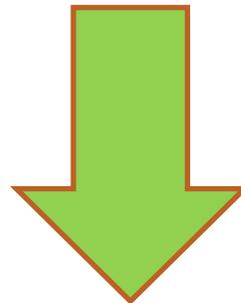
- Na hrvatskim prostorima, vjerski život odvija se oko dvaju središta; SALONA i SIRMIJ

**PANONIJE**



**SIRMIJ**

**DALMACIJA**



**SALONA**



# ZAPIŠIMO!

- Spomenici kulture:
- **Eufrazijeva bazilika:** jedna od rijetkih sačuvanih crkvenih građevina.
- **Splitski evanđelistar:** najstarija sačuvana knjiga u Hrvatskoj pisana latinskim jezikom. Čuva se u Riznici splitske katedrale.



# RADNI ZADATAK

7. Zamisli da si u turističkoj zajednici zadužen za izradu plakata, letaka i različitih promotivnih materijala. Pred tobom je novi zadatak: trebaš izraditi letak sa zanimljivostima iz ranokršćanskih vremena na hrvatskome prostoru. Izabrani su Eufrazijeva bazilika, Splitski evangelijar i Salona – Solin. Nedostaje samo još tekst! Dopiši ga.

*Napomena: sve zanimljivosti se ne nalaze u udžbeniku iz vjeronauka nego ćeš zasigurno trebati koristiti i druge izvore!*

*Za one koji žele više: a) Izradi pravi letak s još više podataka! b) Ukoliko se dobro služiš nekim stranim jezikom, ispuni letak na stranom jeziku!*

The image shows a template for a travel brochure, divided into three horizontal sections. Each section has a title, an image, and a large empty box for text.

- Top section:** Title "SALONA - SOLIN" is written vertically on the left. To its right is a black and white photograph of the ruins of the Roman city of Salona. Below the title and image is a large empty rectangular box for text.
- Middle section:** Title "SPLITSKI EVANGELIJAR" is written vertically on the left, enclosed in a dotted border. To its right is a photograph of an open, antique book. Below the title and image is a large empty rectangular box for text.
- Bottom section:** Title "EUFRAZIJEVA BAZILIKA" is written vertically on the left. To its right is a black and white photograph of the interior of the Eufrazijeva Bazilika. Below the title and image is a large empty rectangular box for text.



○ Ispovijest vjere Hrvata katolika

Čvrsto vjerujem u Boga Oca i Sina i Duha Svetoga.

Životom želim potvrditi svoj krsni savez s Bogom

i tako obnoviti sveti pradjedovski zavjet vjere u Isusa Krista i vjernosti Katoličkoj Crkvi.

Svoju odluku polažem u Bezgrešno Srce Presvete Bogorodice Marije.

Najvjernija odvjetnice, na braniku stoj, čuvaj našu svetu vjeru i hrvatski dom.

Amen.

pripremila: Kristina Kranjčević

